

ALLIBERAMENT

Quan, a quaranta anys, Gabriel Breda va trobar-se sol, amb els seus volguts pares morts amb cinc mesos d'interval, la casa li féu l'efecte d'un sepulcre en el qual els desapareguts es dreçaven davant seu com fantasmes. Endebeades els seus amics provaren de distreure'l, fins que uns mots van il·luminar-lo:

—T'hauries de casar.

Ell respongué:

—Ja hi pensava...

Hi pensava tant que, així que va acabar-se el dol, va prendre per muller la filla d'uns veïns, bella rossa de pell lleu i ulls ombrívols que sols tenia disset anys.

En Gabriel va estimar-la de seguit. Aquest home greu, de gestos sobris i reservat, va convertir-se en un apassionat, en el més sentimental dels esposos. Molts tífids són així. Gabriel sols vivia per la seva dona. Les seves mínimes fantasies li semblaven ordres, i res no era prou bo per a ella. Era molt donat a l'economia, però esdevingué excessivament pròdig. El vespre, en haver sopat, mentre la seva dona devorava una de les pocasoltes novel·les d'En Folch i Torres, tan preferides per la dona ingènua com per la més depravada, s'asseia davant d'ella, i allà, aguantant-se la respiració, passava hores i més hores contemplant-la i admirant-la. Si per casualitat l'ídol aixecava el cap, ell li somreia amb un aire d'humilitat.

Al cap de divuit mesos de matrimoni tingueren una nena i aleshores l'alegria de Gabriel no conegué límits. A tots els seus coneguts que trobava els repetia el mateix:

—Que en sóc de feliç! Que en sóc de feliç!

Ja no pensava en els seus vells pares morts. Tota la facultat d'estimar estava abassegada per aquests dos éssers: la dona i la filla.

Un vespre, repassant els comptes, el bon home esdevingué lúid, car va constatar que el seu capítol se n'anava. Restà llarg estona pensatiu. Al cap d'uns quants dies, en demanar-li la seva dona unes arracades que havia vist a l'aparador de col·lojar, ell objectà:

—Es que... estimada meva, tenim moltes despeses; potser valdria més que...

Ni tan sols s'atreia a acabar, car la seva dona el ferí amb una mirada fulminant. Però alguns dies després, davant de noves exigències, va resistir contra la seva voluntat i des d'aquell instant comencaren les escenes, la ràbia concentrada i les llargues murmuracions trencades pels sospirs.

Gabriel, davant d'aquest desastre del seu amor, començà, com vulgarment es diu, a perdre la xaveta.

Al cap d'un temps, les maneres d'ella varen modificar-se molt. Es tornà alegre, amb quelcom enigmàtic en els seus ulls fobrosos. Això coincí amb l'aparició d'un jove a la casa, fill d'un amic de Gabriel. Hi anava molt sovint i s'hi estava tant com podia amb qualsevol pretext. S'asseia al piano i cantava, amb veu melosa, cançons en les que els petons i les abraçades excel·lien a cada estrofa. També recitava poesies que ella escoltava amb la boca badada i els ulls esgarriats.

Gabriel va haver d'absentar-se una setmana. En tornar, el silenci de la casa va estranyar-li. Va cridar-la, però ningú no contestà. Sobre la calaixera de la seva cambra va veure-hi un sobre adossat als peus d'una imatge de guix. Va agafar-lo tremolant, i amb els ulls tèrbols llegí: "Me'n vaig perquè m'avorria."

Féu alguns passos titubejant sota l'embraguesa de la sotragada. Al seu voltant hi tritllaven milers de campanes i davant dels seus ulls hi passaven i repassaven infinitat de llumenetes. Com colpí per una trompada invisible, caigué de cap sobre les rajoles.

Quan tornà en si, es va fer un tip de plorar. Després va voler assabentar-se de tot. Els amics, molt prudentment, li digueren que "Ella" s'havia escapolit amb el jove i que ell havia acollit a casa seva sense preveure les conseqüències. Aleshores, Gabriel demanà:

—I la nena?

Li contestaren, vacil·lant:

—L'ha deixada.

Gabriel tancà els ulls ensem amb una joia immensa l'envaia. Un llac el retenia a la vida, i, després d'un bleix, digué, a mitja veu:

—Porteu-me-la.

Els anys s'esllavissaren impertèrrits, sembrant la llavor de l'oblit entre els que patiren desamor. En Gabriel tenia el cabell ben blanc. No subsistia res de l'home fort d'abans. Cada dia el seu cos s'inclinava una mica més cap a la terra.

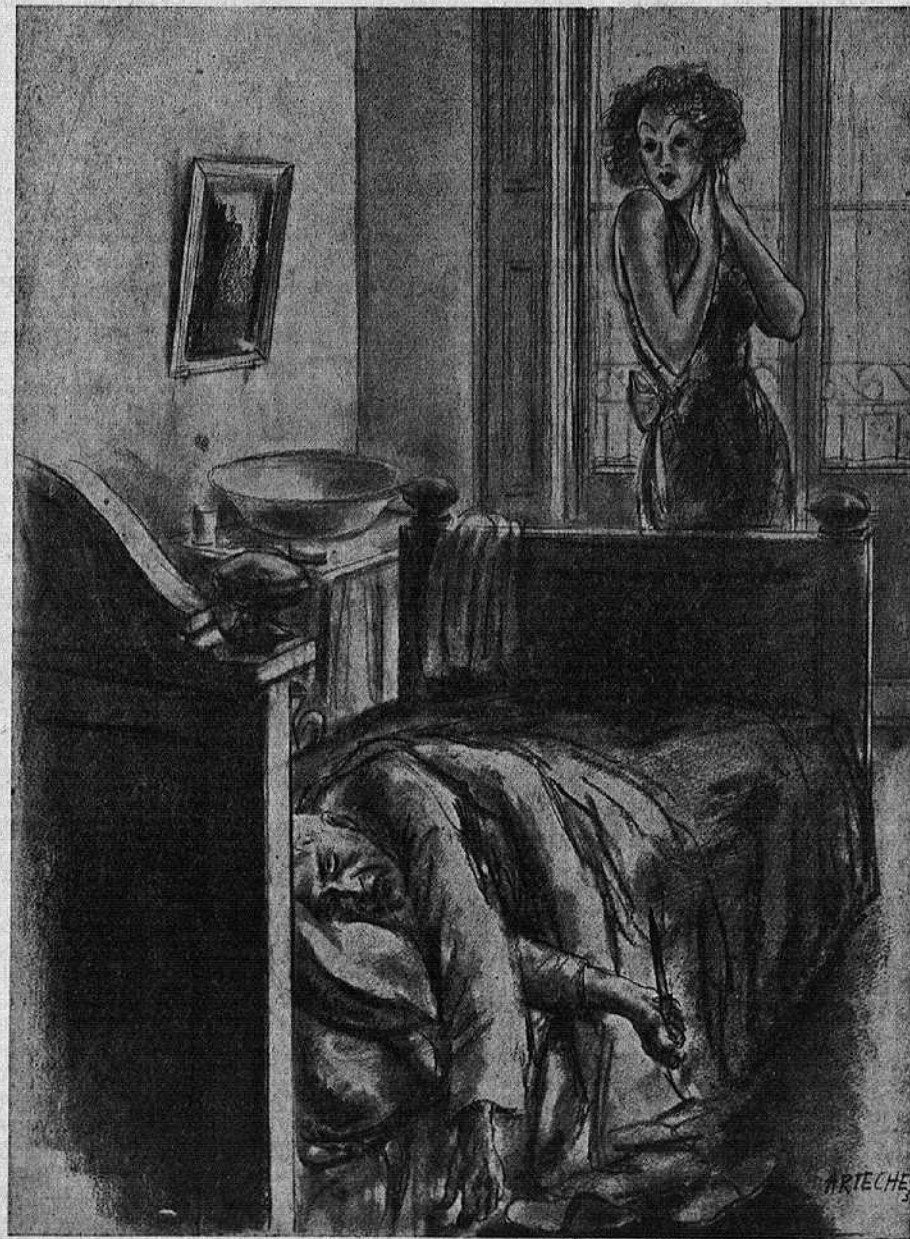
La seva filla llorejava els vint anys. Era una moreneta més simpàtica que bonica i amb unes dents molt brillants. A tothom, menys al seu pare, donava la impressió d'una coqueta que clavava massa els ulls als homes. Les males llengües ad-

huc pretenien que havia avençat massa pels camins de la virtut.

Cap de les xafarderies arribava a Gabriel. Les ignorava per complet. El seu passament exhaurí a causa dels deutes deixats per la dona, s'havia col·locat com a comptable. Es privava de tot per tenir contenta la seva filla.

Un jove, correcte i ben vestit, començà a voltar-la amb assiduitat. Deien que era molt ric, que estudiava d'enginyer industrial en una escola superior de la localitat i que sabia plaure a les noies amb el seu caràcter emprendor i maneres desimboltes.

Un vespre, en tornar del treball, Ga-

briel trobà la casa buida. Sense que pogués explicar-se el perquè, un presentiment va oprimir-li el cor. Com un llampec va passar per la seva ment el seu passat formidable i dolorós. Anà a la casa del costat

i preguntà a la dona — la qual no es movia mai de darrera les vidrieres — si havia vist la seva filla.

—Devien ésser les dues quan he vist que tancava la porta.

En comprendre que la veïna anava a estendre's en consideracions, en Gabriel s'escapolí cap-cot, com temorós de saber la veritat per boca d'altri.

Entrà a casa seva i va beure got d'aigua darrera got d'aigua, car la gola se li assecava. Cap a dos quarts de vuit del vespre va tornar la seva filla tota sofocada.

En veure el seu pare, s'aturà sobtadament i el seu rostre es descompongué. Després, sobreposant-se, exclamà:

—Té! Ja has arribat?

—Sí — digué Gabriel —. D'on vénis? Somrient, altre cop mestressa d'ella mateixa, la seva filla replicà:

—De casa d'una amiga. En sortir m'he adonat que arribava amb retard i he corregut fins aquí.

Gabriel tenia ganes de cridar: "Això és mentida". Compenia que la seva filla l'enganyava. No obstant, va contenir-se i amb veu calmosa, blanca, indiferent, digué:

—Està bé!

S'asseguraren a la taula. Ella enraonava, enraonava com per despatx, fins que s'adonà que els ulls del seu pare restaven obstinadament fixos a la seva mà esquerra. Una anella hi brillava... la qual no havia tingut temps de fer desaparèixer. Ella canvià de color i callà.

El vespre passà lentament. Ella havia agafat un llibre i s'esforçava per llegir, però les lletres dansaven davant dels seus ulls i els seus dits, crispats, no atinaven a girar els fulls. Cap a dos quarts d'onze ella s'aixecà i, com cada dia, s'apropà del seu pare per fer-li un petó, però ell l'apartà dolçament. Aleshores, comprenent que ho sabia tot, no s'atreia a insistir.

En el seu llit, fins a la matinada, ella es va debatre contra l'insomni. L'anell li cremava els dits. Hauria volgut aixecar-se, córrer a llançar-se als peus del seu pare, però les forces li fallaven, i acabà per adormir-se amb una son de plom.

En despertar-se, ja de dia, una ratlla de claror partia la cambra. El rellotge marcava les nou. Avengonyida, es vestí de pressa. Un cop arribada anà cap a la cuina i, en passar per davant del paraigua hi veié el barret del seu pare. No havia anat a l'oficina? Sobtadament recordà la cara descomposta d'ell. Un horror indescriptible l'estenallà. D'un bot anà a la cambra. Obri la porta poc a poc i, quan la claror del matí il·luminà l'interior, un crit espantós sortí del seu pit.

Damunt del llit hi havia el cos de Gabriel, una navalla dintre la mà closa i el cap penjant-li per un cantó. La seva gorja badava horriblement i damunt de la catifa hi havia un bassal de sang mig seca.

Il·lustració
Arteche

Ferran CANYAMERES

MISTERIS, SOMNIS, ENIGMES

Anys enrera un notari francès, un tal Leclair, descobrí que els tipus d'impremta eren igualment il·legibles tots sencers que en llur meitat superior. Qualsevol dels nostres lectors pot, en efecte, comprovar aquest fet bo i cobrint una ratlla de text imprès de manera que sols en quedi descoberta la meitat superior. El senyor Leclair cregué haver fet un descobriment pràctic, la virtut del qual havia d'ésser una economia del 50 per 100 en la tipografia. Es féu fondre mitjos caràcters d'impremta, els quals anomenà "dimiotypes" i hi edità la divulgació de la seva descoberta. Però resultà, d'una banda, que el "dimiotype" costava el mateix preu que els tipus corrents, necessitava el mateix temps per a ésser compost i llegit; d'altra banda el "dimiotype" no havia portat altra innovació a la impremta que la de transformar els cossos de lletra a llur meitat, de manera que el cos 12 de la tipografia corrent podia ésser substituït amb el mig cos 12 del "dimiotyp", com si diguéssim amb un cos 6, i per tant proporcionar, en un mateix espai, doble text. La troballa del senyor Leclair no reportava, doncs, cap avantatge, ja que la substitució de tal o tal cos per un cos la meitat més magre és un prodigi que sempre ha estat a la mà de tots els caixistes. Tanmateix el fet que constata el senyor Leclair no deixa d'ésser curiós i fins, tal vegada, digne d'atenció. Un misteri...?

Més misteris ens sembla el cas següent, esdevingut també en terres de França. Un enginyer de Grenoble, anomenat Charles Charron, estudià durant molts anys, projectà i arribà a proposar la manera d'experimentar la caiguda vertical, des de l'alçada de 300 metres, d'una habitació sense obertures, ocupada per quinze persones. Potser l'experiment suscità tenia un gran abast científic, el qual escapa a nosaltres i a les quinze persones proposades per a l'experimentació. Talment se'n escapa la transcendència d'aquell experiment que estem per classificar la idea del senyor Charron en la categoria de misteri.

Encara, aquests misteris són poca cosa al costat del que ara veig a referir. No has remarcat, lector atent, que els teus somnis més colorits i assolats no tenen ni color, ni sol, ni ombra? Després de somniar que has passejat pel paisatge més afortunat i brillant, no et serà pas possible, en despertar i voler reconstituir el somni delitós, de revure el color verd dels prats i dels arbres, l'arborat ataronjat del capvespre, el color (possem) lila del vestit de la companya que en el somni et feia costat, ni els matissos de les seves carnacions delicades; tampoc no podràs evocar l'ombra que els vostres cossos projectaven damunt la gespa; i si l'escena somniada aparentment transcórrer en un interior il·luminat amb llum artificial, tampoc no et serà aïnat d'evocar les ombres provocades per la llum elèctrica o pel llum d'oli. Què me'n dius d'aquest misteri?

Oh..., però atura't i fixa-t'hi bé. Per misteri gros el que t'exposaré a continua-

ció. Tu has vist, i admirat i tot, la traça verament diabòlica que demostren els grans escultors de tots els temps en presentar la fesomia dels contemporanis i fins la figura sencera d'homes i dones de tot estament i de caràcters diversos: no solament el gran escultor ens dona del retratat la seva imatge externa sinó la representació de la seva vida interior. Observa que els grans escultors de totes les èpoques i de tots els pobles han reeixit llur retratisme en qualsevol material plàstic: la roca argila, el negre basalt, el marbre blanquíssim, el bronze bru. Això és un prodigi que mai no considerarem prou. Però el prodigi no es limita pas ací; veuràs que a un moment donat ateny els límits del misteri i de l'enigma. Cuida't d'enfarrinar-te la cara, o d'emmassarar-te la de sutge o de mangra, i presenta't a la teva mare, als teus fills o a la teva muller, en fi, a les persones que et coneixen millor; constataràs aviat que els teus familiars et desconeixen en absolut sota el color del marbre, del basalt o de l'argila. I no sols et desconeixen sinó que fins et repel·leixen amb horror, talment com si ni tan sols reconeguessin en la teva fesomia coberta de color les faccions d'un ésser humà. Perquè cal convenir que una persona emmassarada o emblanquinada ens ofereix unes faccions exemptes de vida. Ja pot l'emmassarar o l'emblanquinat ganyotejar, obrir i tancar els ulls, parlar i posar en doina totes les expressions de vida facial, que el que és la vida no apareixerà pas, ans tot el contrari, el que expressarà la fesomia emblanquinada o ennegrida serà alguna cosa de monstruós i de mort: la monstruositat i l'espant que amb l'emmassarament cerca el bandoler, el mateix que a estemordir que per a fer-se incognoscible. Com expliqués, lector, aquest misteri de la fesomia viva emmassarada de color de basalt devinguda incognoscible, mentre que la fesomia tallada en el basalt inert és reconeguda per tothom, fins per les persones que ignoren l'existència del retratat, però que bé reconeixen en l'escultura de basalt, una figura humana vivent de vitalitat espiritual i fisiològica?

En sortir per portar les quantilles a la redacció em trobo amb Vicens Garcia (no pas el rector de Vallfogona sino el cèlebre cineasta) que va tot copiat i abstrè, tan abstrè que ha estat a punt de fer-se aixafar per un camió. Amb una violent estrebada el salvo d'una mort segura i l'increpo:

—Què fas amb aquest badar, desgraciat...!

—Sí, noi — em respon tot esmaperdut —. Estic preocupadíssim amb un fet que vinc observant. L'explicació del qual no percebo pas enlloc...: un verdader misteri. Ja veuràs: no t'has fixat amb els viants del carrer de Fontanella que circulen en llur majoria immensa per la vorera de mar i escassament per la de muntanya? Fixa't que ni a l'hivern, quan la vorera

de muntanya és assolada, la circulació per aquesta banda del carrer és gairebé nul·la, i en canvi hi ha empenyes en la vorera obaga d'enfront... Respon: donem una explicació qualsevol d'aquesta anomalia: ni que sigui una explicació absurda. —Res d'absurd— he respost—. Al contrari, et donaré l'explicació més lògica i persuasiva. La gent circula escassament per la vorera de muntanya i multitudinàriament per la contrària perquè antigament la Central de Correus es trobava a la Plaça d'Urquinaona; en conseqüència tot el tràfic o la major part del tràfic postal

de la ciutat trobava la via més adient en el carrer de Fontanella; i com que la Casa de Correus es trobava al costat de mar, la gent empraven el camí de la Central de Correus, ja de bell antuvi, en embocar el carrer de Fontanella, per la vorera de mar. Tots els barcelonins i fins els estrangers que es trobaven de pas a Barcelona, havien d'anar un dia o altre a Correus; molts eren els que hi havien d'anar freqüentment. En fi: tothom havia de fer aquest camí. Després la Casa Central de Correus

DE LA LLIBERTAT

La causa de que es plantegi d'una manera falsa el problema de la llibertat en la vida social prové d'una creença d'origen religiós que subrepticament ha passat al racionalisme antigament i també a orígens de l'època moderna: aquesta és la creença en la caiguda de l'home.

L'home concep el Bé, la Justícia, la Llibertat, com a valors absoluts o sigui com a valors purs o idees. Aquests valors purs o idees l'home ve obligat a imaginar-se'ls en fora d'ell, puix que en ell es troben sempre en estat impur, corromputs o deformats. La constatació de la distància que hi ha entre la idea i la realitat l'home se l'ha volguda explicar amb el mite de la caiguda de l'home en els primers temps de la creació del món.

Vet ací, però, que la ciència i la història: les investigacions científiques i històriques dels nostres temps, revelen una veritat que ha de tenir unes conseqüències incommensurables, i a la vegada oposades a les del mite. La ciència i la història aporten proves de que l'home realitza una ascensió, tan lenta com es vulgui, però en definitiva una ascensió.

De la vida animal i instintiva (que la ciència fa regular a unes formes biològiques que no tenen res d'humanes: al capdavant ens trobem ací davant d'una hipòtesi de caràcter científic com el mite era una hipòtesi de caràcter metafísic: ambdues neixen de l'especulació intel·lectual sense la comprovació de l'experiència. Nosaltres no regularem tant abans en el temps, ni crec que ens sigui necessari fer-ho); l'home, en la seva vida primitiva, pel senzill desenvolupament d'aquella facultat que li és específica i que anomenem intel·ligència, la qual és probable que al començament estés barrejada i confosa amb els instints, i aquesta intel·ligència havia d'aparèixer com un instint més agut; fixem-nos que de tots els seus instints (que comparteix amb els animals) ha estat l'únic instint susceptible de desenvolupament, tot i que els seus altres instints animals s'atrofiaven. I és evident que és aquesta singularitat que només es troba en l'home que ha fet que arribés a dominar a tots els altres éssers de la creació.

Segons el mite, l'home originàriament perfecte (semblant a un déu o creat a imatge de Déu), s'ha envilit i degradat.

Segons la ciència i la història, l'home, originàriament un animal instintiu, en desenvolupar un dels seus instints: la intel·ligència i més tard la consciència, es transforma, en comparació als altres éssers, en un déu.

Anem a examinar en quina forma i per quins mitjans s'efectua l'evolució de l'home: la seva trajectòria d'animal a déu.

El mal, i com a conseqüència del mal, la destrucció i la mort, constitueix la força coercitiva de l'experiència. Els coneixements d'ordre pràctic que l'home ha anat adquirint fins als nostres dies no són més que els coneixements que li ha anat proporcionant l'experiència en la seva lluita constant amb la naturalesa o sigui amb tot allò que es troba fora d'ell.

Els seus coneixements d'ordre moral tenen el mateix origen i segueixen el mateix procés.

Els coneixements d'ordre pràctic i els d'ordre moral serveixen a l'home, això és: a l'espècie humana, per preservar-se del mal o sigui de la destrucció.

El dolor és el símptoma que l'adverteix de la presència del mal. L'experiència, tant en l'ordre pràctic com en l'ordre moral, és dolor.

L'home s'ha transformat d'ésser instintiu a ésser conscient per la força coercitiva de l'experiència — del dolor —, que ha desenvolupat en ell aquell instint que anomenem intel·ligència. Les vagues i disperses percepcions de la intel·ligència arribaren a formar el coneixement, i el coneixement es transformà en consciència.

La força coercitiva que es trobava fora de l'home, en passar per l'experiència i el coneixement, es troba dins de l'home amb la consciència.

La consciència de l'home posseeix la força coercitiva que l'absté de fer el mal i l'impulsa a fer el bé.

I com més profunda és la consciència més imperiosa és la seva força coercitiva.

No és tant d'imperiosa que els homes supediten llurs actes — i arriben a superar desigs, temors, afectes i adversions, i fins sacrificuen la vida — als imperatius de llur consciència.

La força coercitiva de la consciència és tan gran — com més profunda — que hi ha homes que per explicar-se-la a ells mateixos i fer-la comprendre als altres homes, van atribuir-la a una Força coercitiva universal que es trobava fora d'ells. Fou ben sincerament i no pas amb el desig de mixtificar els seus contemporanis que Sòcrates digué als jutges d'Atenes que no feia altra cosa que obeir el manament del Déu de Delfos, i fou ben sincerament que Moisés i Jesús es digueren inspirats pel Déu d'Israel.

Resumim: Segons el mite, la civilització ha degradat l'home; segons la ciència i la història, la civilització l'ha millorat.

La teoria que suposa que l'home és naturalment bo i socialment recolza en el mite. La ciència i la història desmenteixen aquesta teoria.

Per a millorar l'home, la civilització — com la naturalesa — ha emprat la força coercitiva. En la civilització aquesta força coercitiva són les lleis i les Institucions.

No oblidem, però, que les lleis i les Institucions són obra dels homes i resumeixen en cada període de la història llur estat de consciència. I com que les lleis i les Institucions són obra dels homes — per tant desprovistes del caràcter fatal de les lleis de la naturalesa —, els homes mateixos les destrueixen quan han deixat de respondre a llurs necessitats i en creen d'altres.

Quan examinem, en la història d'Europa, les formes polítiques fins arribar a la primera forma o estructuració de la Democràcia moderna, observem que la força coercitiva es va gradualment restringint en profit d'una autonomia gradualment obtinguda.

I d'això en deduïm que la força coercitiva exterior cedeix a mesura que en l'home actua la força coercitiva de la consciència que l'absté de fer el mal i l'impulsa a fer el bé.

Per a nosaltres el problema de la llibertat en la vida social es presenta en aquesta forma. Hem de tenir present que totes les solucions que hom proposa per aquest problema depenen sempre de la forma inicial de comprendre'l.

Maria CARRATALA

SCHERZOS

Salut, Aloma!

Fa uns quants anys, abans del 19 de juliol, abans del 6 d'octubre, un dia que tenia damunt la taula uns quants llibres de versos, les darreres publicacions aleshores dels nostres poetes més joves, vaig tenir com una mena d'atac de nervis i després de rebre'ls (els llibres, no els nervis) per les parets, vaig esbravar-me invocant els déus immortals que gressin llurs manasses vers els poetes catalans i els ventessin furioses plantofades per a ajudar a fer-los reaccionar una mica i sobretot per experimentar, després de la patacada, que passaria, i saber si continuarien fent l'oca, si seguirien escrivint poemes i com escrivien els nous.

Però, qui havia de dir-me que dintre de tant poc temps els déus immortals es girarien a còsses, no contra els nostres poetes, sinó precisament amb els novel·listes, damunt els quals ens havia de caure una garrotada! Una senyora garrotada! ¡Podiem enfurir-nos amb els poetes si no vèiem la biga que teníem entravessada a l'ull! I de quina manera més delicada que ens feien arribar la garrotada, ¡il quin efecte més fulminant obtenia damunt nostre i de quina manera influïa segurament als que encara no se l'han sentida al damunt!

Mentre la novel·la catalana es mantenia a flor d'aigua damunt llençols de miracle, amb els noms venerables de Narcís Oller, Víctor Català, Pons i Pagès, darrera els quals una bromera desfeia els noms de Puig i Ferrer, Josep M.ª de Sagarra i Carles Soldevila, i una mica al lluny s'encabien en una barca els homes més joves de les edicions La Mirada i les edicions Proa, davant els quals l'Arbó s'esbullava els cabells fent adonar tot-hom de la seva presència (presagi d'un futur esperançador), arribava el 19 de juliol i de seguida els novel·listes catalans rebien alhora dues emocions fortes: per una banda el xoc d'una realitat que els feia botre de la chaise-longue on somniaven gairebé les mateixes truites que els poetes, per altra banda una "garrotada de cec" que els aplanava l'espina. Aquesta garrotada venia batejada. I el seu nom es deia "Aloma". La novel·la catalana rebia una sacsejada com feia molt de temps, anys i panys que no havia experimentat. En mig del panorama novel·lístic nostre sorgia un novel·lista amb una novel·la. Amb una veritable novel·la. Un novel·lista que tenia al pap allò que no semblava tenir l'estol de novel·listes nostres: un vesper de novel·les, un eixam d'històries. Eren lluny tot d'una d'aquella "suite" de prosistes que s'etrenaven escrivint en prosa per matar el temps o per fer filigranes i que havien de cercar amb cerca-pous arguments, temes, estil i fantasia. Tot d'una, al mig de la plaça dels novel·listes catalans, n'arribava un que sense demanar la paraula es plantificava a dalt d'una taula i "s'engegava" amb una fúria i amb un doll tan forts que tots els altres quedaven encantats i amb la boca oberta de sentir-se espègats tant a la vora un vent fins aleshores ignorat. Havia arribat Mercè Rodoreda. I aquella riallada que tots plegats només li coneixíem, es transformava tot d'una en carn i en sang i en verb. I amb el seu impetu encomanat la preniem en braços els que ens adonàvem de l'esdeveniment i la passejàvem ben enlaire de les nostres espalltes contents, enaridits, meravellats de poder-nos enorgullir que la novel·la catalana, a la fi, pogués tenir veu i vot en el panorama universal contemporani de novel·listes.

"Aloma" no és solament el Premi Crexells del 1937. És, per ella sola, la justificació i el premi d'haver creat el Premi Crexells. No és una novel·la més, ni menys encara una novel·la d'un novel·lista dona. És, i confesso la meua alegria de poder-ho proclamar ben alt, la primera novel·la catalana per la qual si calgués em faria a bufetades amb qui volgués discutir-la. És la novel·la que ens fa quedar millor a tots plegats i que situa la nostra producció actual en un pla honorable al costat de les altres literatures.

Obra sense ambició, és un producte equilibrat d'un propòsit, uns mitjans i un resultat. "Aloma" no volia sinó ésser la novel·la d'una noia jove "sense importància". I la importància li ve d'això. Que "Aloma" és això. Tanmateix Mercè Rodoreda ha fet el que volia. I ho ha fet admirablement, amb una naturalitat impressionant. Amb una justesa, amb una precisió, amb una contenció, amb una discreció detonants. Ni ha descobert les illes Britàniques ni les illes Medes. Però ha encastat al catàleg de la novel·listica un nom: "Aloma", que ja mai més ningú l'en treurà.

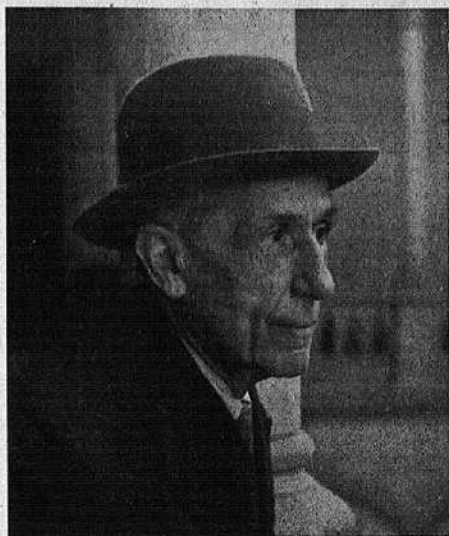
I encara el que ens causa major alegria és que "Aloma" no és la descoberta d'una novel·la sola. Sinó d'una novel·lista. En "Aloma" hi veiem totes les novel·les que ens donarà el seu autor. Endevinem tota la producció d'un autor que ha engegat un doll. Un doll que ja no s'estroncarà, i que els lectors d'aquestes pàgines hauran sabut apreciar seguint els contes (els millors contes de guerra que s'han escrit entre nosaltres, sense cap mena de dubte), que dins mateix de MERIDIA ha publicat després d'escrivir "Aloma", Mercè Rodoreda, i que podrem comprovar de seguida amb motiu de la pròxima edició d'una novel·la seva basada en un tema relacionat amb els fets provocats pel 19 de juliol.

Convé que els novel·listes catalans no deixin passar sense manifestar col·lectivament llur satisfacció per l'aparició d'"Aloma", que inaugura la col·lecció de la "Institució de les Lletres Catalanes" (i que des d'aquesta setmana és a les nostres llibreries), i convidaria que aquest fet no fos esfumat dins la nostra literatura, sinó que marqués una fita que ens dignés tots plegats a fer donar una empremta decisiva a la producció catalana, de tots aquests darrers temps una mica aturada i plena d'indécisions. I sobretot, és precis que "Aloma" no romanguí sola gaire temps als quioscs: és elemental que ens afanyem a voler-li fer companyia i que procurem fer-nos-en dignes.

Francesc TRABAL

DE LA NOSTRA PERSISTENCIA IDIOMATICA
ELS PRINCIPIS TEORICS I L'ESTIL LITERARI

Llegint atentament les produccions aparegudes durant els vint anys darrers a les revistes de joventut del nostre país, hom endevina que no ha estat precisament la lectura metòdica i ordenada allò que les ha presidides. Salvant lloables i meritíssimes excepcions, l'obra intel·lectual catalana ha patit de dos defectes fonamentals: la improvisació i la precipitació. I és que no s'ha tingut en compte que en tota volició cal seguir un ordre lògic i, podríem dir, una llei biològica adaptada i coordinada, està clar, a les experiències històriques,

POMPEU FABRA

als coneixements tècnics i científics i a la continuïtat de la tradició filosòfica que no vol dir, per altra part, anquilosi mental i conformisme.

Perquè la producció intel·lectual catalana esdevingui sòlida i eficaç cal que sigui el resultat de les nostres inquietuds espirituals, ètiques i estètiques i, per últim, de la necessitat íntimament sentida de transcriure gràficament les nostres opinions doctrinals i les nostres reaccions de tota mena davant el fenomenisme universal. Mentrestant, són qualitats ben recomanables com a principis de pedagogia social i, si voleu, de simple formació literària, el sentit de responsabilitat, saber esperar una més gran maduresa general o total i, sobretot, mantenir amb un entusiasme refle-

xiu, i en tots els ordres de la vida, una actitud sòbria, honesta i digna. Com a mesura profilàctica i preventiva, les mediocritats intel·lectuals, l'existència de les quals no pot evitar-se en qualsevulla literatura nacional, limitaran llur atenció a les obres representatives de l'esperit ètic i les que, a través del temps i de les pàgines — en l'especialitat que a cadascú interressi —, hagin aconseguit una personalitat universalment reconeguda.

Les concepcions teòriques, perquè siguin entenedores, necessiten una gran claredat expositiva. Són contraproduents les modalitats literàries a base d'imatges joctolaresques en el sentit pejoratiu del mot i les perilloses elucubracions epigramàtiques. Les preteses innovacions modeliques que s'aparten d'allò tradicional i els doctrinarismes revolucionaris, en literatura i en art, amaguen ben sovint la buidor i la vacuitat de l'esperit. Aleshores es produeix la incoherència en lloc de la profunditat i la riquesa del lèxic resta confosa amb l'ús inadequat de les paraules. Per tant, des del punt de vista lexicogràfic i modèlic s'ha de recomanar als qui vulguin dedicar-se a l'activitat específicament intel·lectual i literària i qui sap si fer-ne l'eix de llur vida, la lectura dels clàssics catalans i dels clàssics grecs i llatins, mestres de la paraula ben emprada i ben dita. Els joves estudiosos, a la poesia, al teatre, a la novel·la, han de cedir en part el pas a l'assaig sociològic i filosòfic com a regla normativa de la conducta individual i fonament, al mateix temps, de les idees ètiques i estètiques que hauran d'aplicar en tota activitat intel·lectual posterior. Però, paral·lelament, cal intensificar els estudis idiomàtics i, per extensió, de la dialectologia vernacular i llurs modalitats comarcal. La paraula escrita, eina de cultura i mitjà de relació humana, sobretot per a les classes intel·lectualment superiors del cos social i en possessió d'una cultura de tipus universitari, no pot ésser negligida i haurà de constituir el primer graó de tots els altres estudis específicament professionals i tècnics. És per això que, en literatura catalana, la norma pedagògica que cal tenir en compte és, en qüestions lexicogràfiques, la claredat i la senzillesa. El llenguatge escrit ha de tenir una deu inextinguible d'espontaneïtat que no prejuti, quan les disciplines científiques i tècniques s'han estudiat de

manera conscienciosa, la profunditat en l'exposició, argumentació i solució dialèctica dels problemes plantejats.

No ens manca avui el material didàctic indispensable per a estudiar i, encara més, aprofundir en les qüestions filològiques. No tan sols del Diccionari General de la Llengua Catalana, de Pompeu Fabra, sinó també del "Butlletí de Dialectologia Catalana", publicat per l'Institut d'Estudis Catalans, hom ha de treure'n els volguts i

JOSEP MIRALCE

imprescindibles alligaments per a enriquir el nostre lèxic. Sortosament, la pre-ocupació idiomàtica és prou persistent a casa nostra perquè els propòsits d'aquesta mena puguin ésser plenament realitzats. Ara mateix, Josep Miralce, amb la seva "Gramàtica catalana" ben estructurada i concebuda, ens dona la tònica d'aquesta inquietud espiritual i intel·lectual alhora que reflecteixen sempre les activitats filològiques dels catalans. I precisament són aquesta mena d'estudis els que demostren, una vegada més, els afanyos de viure una vida densa i plena que tenen les terres de llengua catalana a despit i per damunt de totes les amenaces bèl·liques de l'hora actual.

F. S. FORNER

UN ALTRE TESTIMONI

"Els grans cementiris sofa la lluna"

Georges Bernanos l'autor eminent de "Sous le soleil de Satan", és monàrquic i catòlic. Amb el seu llibre anterior "La Grande Peur des Bien-Pensants" havia demostrat ja que era tan ortodox com inconformista. Cap novel·lista no ha pintat i animat com ell, amb una lucidesa més fervorosa, l'alta espiritualitat religiosa i els camins singulars de la gràcia. Cap com ell, tampoc, no ha denunciat amb més llibertat, amb més fuga i amb més colera, les claudicacions dels clergues i les baixeses de la gent dita d'ordre. Precisament perquè és catòlic ortodox, és purificador: la impuresa el revolta. Vol netejar el temple.

Bernanos ha viscut a Palma de Mallorca sota la dominació feixista. Ha vist l'engany, el crim, l'ús mic de les coses santes, la religió encobrint els assassinats i beneint els assassins. No ha pogut contenir-se i, amb fermesa però sense complaença, ha volgut denunciar davant el món, en el llibre que acaba de publicar, "Les grans cimetièrres sous la lune", els crims que ha presentat. Bernanos no ataca, es limita a desmascarar. I ho fa amb tota la passió d'un temperament sincer que no pot suportar la injustícia i, menys encara, la traïció.

Traduïm, a continuació, alguns fragments del seu llibre:

"...He vist passar per la Rambla, a Mallorca, camions carregats d'homes. Retornant amb sorolls de tro, al nivell de les terrasses multicolors, rentades de fresc, que regalimaven amb llur murmurí joies de festa forana. Els camions eren grisos de la pols de les carreteres, grisos eren també els homes asseguts de quatre en quatre, amb les gorges grises posades de costat i amb les mans al llarg dels pantalons de cutí, molt asseynadament. Eren el boti de cada nit en els llogarrets perduts, a l'hora en què retornen del camp; es posaven en camí pel darrer viatge, amb la camisa enganxada a les espotilles per la suor, els braços plens encara del treball del dia; deixaven la sopa servida damunt la taula i una dona que arriba massa tard al llindar del jardí, tota panteixant, amb el petit paquet ajustat dintre el tovalló nou: Adéu! Records!

Feu sentimentalisme, em diuen. Déu me'n lluri! Em limito a repetir, no em cansaré de repetir, que aquells homes no havien matat ni ferit ningú. Eren pàgesos semblants a aquells que coneixeu, o millor dit, a aquells que coneixien els vostres pares, i als quals els vostres pares han estret la mà, perquè s'assembaven molt a aquells pàgesos fermes dels pobles de França, a aquells vinyataires del Var als quals el vell cinic Georges Clemenceau anava a dur en altre temps el missatge de la Ciència i del Progrés Humà. Penseu que acabaven d'aconseguir-la, llur República — Visca la República! — que la República era encara, la nit del 18 de

juliol del 1936, el règim legal reconegut per tots, aclamat pels militars, aprovat pels farmacèutics, metges, mestres d'escola i, finalment, per tots els intel·lectuals. "No dubtàvem que eren bastant bona gent, en efecte, replicar-nos sens dubte els bisbes espanyols, perquè la major part d'aquests dissortats s'han convertit "in extremis". Segons el testimoni del nostre Venerable Germà de Mallorca, només un deu per cent d'aquests fills estimats han refusat els sacraments, abans d'ésser liquidats pels nostres bons militars." Es un percentatge considerable, ho confesso, i que fa un gran honor al zel de Vostra Senyoria. Que Déu us ho tingui en compte! No jutjo, almenys en aquest instant, aquesta forma de l'apostolat. Si hem de suposar, però, que sigui adoptat pròximament a aquest costat de la frontera, confesseu que tinc el dret de preguntar-me el que podríem esperar-ne, nosaltres catòlics francesos? Escric aquestes darreres pàgines a Toulon. Suposem, per exemple, que al seu retorn a Salamanca, on M. Charles Maurras no podrà menys que anar a saludar, un dia d'aquests, el generalíssim Franco, l'autor d'"Antinó" emprengui la depuració preventiva del seu poble nadiu, dubto que el rector de les Martigues pugui esperar resultats tan consoladors. Convinrà, doncs, probablement, d'ésser més rigorós."

"La depuració, a Mallorca, ha tingut tres fases, bastant diferents, ultra un període preparatori. En el curs d'aquest darrer, hom pogué observar sens dubte execucions sumàries, operades a domicili, que tenien, però, o semblaven tenir almenys, el caràcter de venjances personals més o menys reprovades per tots, i els detalls de les quals eren confiats en veu baixa. És aleshores quan aparegué el general comte Rossi. El nouvingut no era, naturalment, ni general, ni comte, ni Rossi, sinó un funcionari italià que pertanyia a les Camises Negres. El varem veure, un bell mati, desembarcar d'un trimotor escarlata. La seva primera visita fou per al governador militar, nomenat pel general Godeu. El governador i els seus oficials l'acolliren amb cortesia. Puntuant el seu discurs amb cops de puny damunt la taula, declarà que aportava l'esperit del Feix. Alguns dies més tard, el general, amb el seu Estat Major, entrava a la presó de Sant Carles i el comte Rossi prenia el comandament efectiu de Falange. Vestit amb una combinació negra, adornada amb una enorme creu blanca damunt del pit, recorregué els pobles, conduint ell mateix el seu automòbil de curses, que tractaven d'aconseguir, enmig de nuvolades de pols, altres cotxes plens d'homes armats fins a les dents. Els diaris, cada mati, donaven compte d'aquestes incursions oratòries en les quals, flanquejat per l'alcalde i el rector, en un estrany llenguatge, barreja de mallorquí, d'italià i d'espanyol,

anunciava la Croada. El govern italià disposava a Palma, certament, de col·laboradors menys comprometats que aquesta bestia gegantina que afirmava un dia, a la taula d'una dama palmesana, eixugant-se els dits amb les estovalles, que li calia, almenys, "una dona per dia". Però la missió especial que li havia estat confiada estava perfectament d'acord amb el seu caràcter. Era l'organització del Terror.

D'aleshores ençà, cada nit, equips reclutats per ell operaven en els llogarrets i fins en els mateixos suburbis de Palma. Qualsevol que fos el lloc en el qual aquests senyors exercien llur zel, l'escena no canviava gaire. Era el mateix cop discret a la porta del pis confortable, o la de la cambra, el mateix soroll de passos en el jardí ple d'ombra o el mateix xiuxiueig fúnebre damunt el replà, escoltats de l'altre costat de la paret per un infeliç, amb l'orella posada contra el pany i el cor crispat d'angoixa. —"Seguiu-nos!... Les mateixes paraules a la mulier enfollida, les mans que recullen tremolant la roba de cada dia, treta poques hores abans, i el soroll del motor que continua roncant, abaix, al carrer. —"No desperteu els petits, per què? Em dueu a la presó, no és així, senyor?" "Perfectament", respon l'assassí, que sovint no té encara vint anys. Després ve el pujar al camió, on es troben dos o tres companys, igualment tètrics, igualment resignats, amb la mirada vaga... "Hombre!" La camioneta grinyola, trontolla. Un moment encara d'esperança, mentre no es separa de la carretera. Però heus ací que alenteix, que s'interna sotraguejant per un camí estret. —Baixeu! Baixeu, es posen en filera, besen una medalla, o només l'ungla del polze. Pam! Pam! Pam! Els cadàvers són arreglats al costat del marge, on l'enterraments els trobarà l'endemà, amb el cap destroçat, amb la nuca damunt un coixí repugnant de sang negra coagulada. Dic l'enterraments, perquè hom ha tingut compte de fer allò que calia fer no gaire lluny d'un cementiri. L'alcalde inscriurà en el seu registre: "Tal, tal i tal, morts de congestió cerebral"... "Així, fins el mes de desembre, els camins profunds de l'illa, a les proximitats dels cementiris, reberen amb regularitat llur fúnebre collita de "mal-pensants". Obrers, pàgesos, però també burgesos, farmacèutics, notaris. En demanar a un metge amic meu el clixé fet alguns temps enrera per un dels seus col·legues radiòleg — l'únic radiòleg de Palma —, em contestà somrient: "Dubto que puguem trobar-lo... Aquest pobre X... fou portat a passeig l'altre dia." Aquests fets són coneguts per tot-hom." ...Ja sé... No em deixeu continuar. Quants morts? Cinquanta? Cent? ¿Cinc cents? La xifra que veig a donar ha estat subministrada per un dels caps de la repressió palmesana. L'avaluació popular és ben diferent. Tant se val. Al començ-

CARNET
DE LES
LLETRES

Ha sortit el número 86 de la "Revista de Catalunya" publicada per la "Institució de les Lletres Catalanes". Aquest nou fascicle, com els anteriors, és d'una gran densitat i cobreix una ampla zona de temes. Antoni Rovira i Virgili hi publica unes remarques molt agudes sobre una curiosa interpretació de la història d'Espanya que ha aparegut en un diari italià. Josep Maria Capdevila i Joan Sacs publiquen assaigs d'estètica. Capdevila estudia el concepte de la bellesa i Joan Sacs situa la dansa en relació amb les belles arts. Ferran Soldevila, en un assaig titulat "Ramon Muntaner i els clergues" subratlla l'anticlericalisme del nostre gran cronista, i Manuel Reventós continua la seva història del diner espanyol en el segle passat, iniciada en el fascicle d'abril. Com de costum, els grans problemes internacionals són objecte d'informació i d'estudi. Rovira i Virgili comenta el conflicte entre Polònia i Lituània, Lluís Mateu, estudia el problema de la nacionalització del petroli a Mèxic, i Fermí Vergés, parlant de la qüestió austriaca, analitza el procés polític de la invasió alemanya en una crònica que completa la publicada en el número anterior sobre els fets econòmics que han facilitat la invasió. La literatura ocupa, com sempre, el lloc central del número de maig, i Francesc Trabal publica uns curiosos "Arguments" que constitueixen un retorn a l'humor pur de la seva primera època, Agustí Escalas, al marge de la mort de Francis Viéle-Griffin, estudia la personalitat d'aquest poeta simbolista. Josep Maria Capdevila parla del darrer volum publicat de l'Epistolari de Maragall, i, en un altre article, de la poesia de Salvat-Papasseit. Maurici Serrahima comenta "Seny", de Josep Maria López-Picó, Lluís Montanyà, en un extens assaig, estudia "L'Espoir", d'André Malraux, en funció de l'obra anterior del gran escriptor francès, i Maria Manent el darrer llibre de l'illustre poeta anglès Yeats. Completen el número, l'acostumat "Accent de Barcelona", d'Andreu A. Artis i articles i notes de C. A. Jordana, Just Cabot i Pau Vila. Amb un article de Ferran Soldevila, la "Revista de Catalunya" ret homenatge al patriotisme i a la puresa de Manuel Carrasco i Formiguera, màrtir fervorós de la Pàtria.

Ha aparegut a París la revista "Verbes", publicació acurada i rumbosa, d'un luxe esclatant. La dirigeix M. E. Tériade, antic director dels "Cahiers d'Art", de "Documents" i de "Minotaure", el qual dona proves d'una audàcia sorprenent en editar a l'hora mateixa en què un vent de crisi, de misèria i de pànic fa trontollar el món, una publicació d'aquest gènere. Cent vint pàgines de gran format damunt un paper de qualitat, d'una bella tipografia, en la qual els textos van acompanyats per reproduccions nombroses: tipografies, heliogravats en negre, en color i, fins i tot, en or. Mai no havíem vist una publicació tan reeixida; la primera impressió que deixa aquesta revista és simplement admirable. Tériade escrivia en la presentació del primer número: "Verbes" es proposa de presentar l'art barrejat íntimament amb la vida de cada època i d'aferrir el testimoni de la participació dels artistes als esdeveniments essencials de llur temps. "Verbes" s'interessa en tots els terrenys i sota totes les formes a la creació artística". En el sumari d'aquell número figuraven articles d'André Gide, de Malraux, d'Henri Matisse, d'Elie Faure; setze pàgines de reproduccions de Maillol i quatre admirables reproduccions d'illuminacions de manuscrits, de tamany natural.

ment, des del maig del 1937, després de set mesos de guerra civil, aquests assassinats arribaven a tres mil. Set mesos fan dos-cents deu dies, o sia quinze execucions per dia de mitjana. Em permeto de recordar que la petita illa pot ésser travessada fàcilment, d'un cap a l'altre, en dues hores. Un automobilista curiós, només amb una mica d'efors, hauria pogut guanyar fàcilment l'aposta de veure esclatar quinze caps malpensats per dia. Aquestes xifres no són ignorades per Monsenyor el Bisbe de Palma. Això us costa, evidentment, de llegir. Més em costa a mi d'escrivir-ho. Molt més m'ha costat, encara, de veure, de sentir..."

Ja n'hi ha prou. Els màrtirs de Mallorca — testimoni imparcial i irrefutable el d'aquest novel·lista auster! — víctimes del mateix sadisme delirant que omplí de cadàvers les places de braus de Badajoz i de Salamanca; els infants i les dones destruïts a Guernica, a Madrid, a Barcelona, a Almeria, a Alacant; les vídues i els orfes; i el record de tots aquests morts, haurien de tenir el dret — el més sagrat de tots els drets — d'acalaparar de remordiments i de vergonya els catòlics que gosin encara declarar-se partidaris de llurs assassins. ¿Què poden esperar encara de les promeses i dels pactes dels "jovards d'ahir i d'avui, dels monstres d'avui i d'ahir, dels caps sense cor i sense pietat, dels homes que es vanen d'haver mantingut a llur paraula d'honor, dels militars que han traït llur pàtria i dels eclesiàstics que han traït llur ministeri sagrat?

M. A.

CARNET DEL TEATRE

Dins el sumari del número d'abril de l'excel·lent revista "Hova de España" s'hi destaca un notable estudi d'Enrique Diez-Canedo sobre el Teatre Espanyol — millor seria dir-ne Teatre Castellà, puix que ni el català, ni el valencià, ni el galleg no hi són rescensionats — des del 1914 fins el 1936. Es tracta de la versió original de la part dedicada a Espanya en el llibre "The Theatre in a Changing Europe", ordenat per Thomas de Dickinson i publicat per l'editorial Henry Holt & Co., de Nova York. Model d'objectivitat i d'estudi minuciós de la matèria, l'assaig de Diez-Canedo és un allegat a favor de la necessitat i la factibilitat de posseir una història amb cara i ulls del Teatre Espanyol, mancat d'una obra seriosa que l'estudi en tota la seva vastitud. La mateixa bibliografia inserida al peu de l'estudi de que parlem constata la poca consistència de tot el que hi ha publicat sobre la matèria. D'un parell de dotzenes de títols, se'n salven només dos, i encara d'obres limitades a tractar temes específics. D'ací els disbarats que un home comet quan es refia de treballar amb aquells instruments.

El Teatre Barcelona ha reobert les seves portes amb una companyia discreta, però capitanejada intel·ligentment. De moment, ha tingut prou coratge per prescindir del repertori cretí que abans i després de la revolució semblava l'obligat de l'escenari de la rambla de Catalunya. Caldria dir que fins i tot empijorant, d'ençà del 19 de juliol, puix que abans, el pas de diverses companyies, amb diversitat de treball muntat, permetia de tant en tant arregar-lo una mica. Reixiran els propòsits de Carlos M. Baena, la bona voluntat del qual s'entreuva amb aquesta reposició d'una obra de Lope de Vega? L'organisme que pot fer-ho, té el deure de no posar-li entrebancs.

Hem llegit en un diari que hom es proposa muntar "Fuenteovejuna" a l'Espanyol. No és mai tard... per a un bon propòsit. "Fuenteovejuna", d'ençà que Margarida Xirgu la desempolsà, i l'oferi al públic peninsular com el drama viu de l'Espanya vedada de tots els temps, ha estat l'obra-típus de teatre revolucionari auctòcton. A Madrid ve figurant en els cartells d'una escena o altra, gairebé des del 19 de juliol. Quina raó hi havia perquè en els teatres castellans de Barcelona no la veiéssim, en lloc de tantes comèdies imbecils i, sovint, d'autors feixistes o feixistoides? No ens cansarem de repetir la necessitat d'aquestes provatures, que a la millor podrien donar resultats que "sorprenguessin el mateix Comitè", i podrien fer que se sanegés el teatre per procediments inversos dels seguits fins ara, que són, ni més ni menys, que els mateixos que sempre havien emprat els que només tenien els ulls clavats a la taquilla.

El fet versemblant — per què no? — que el Paralel encaixés una obra de Lope de Vega conjugava amb el de que els comedians parisencs de "boulevard" s'agafin d'un quant temps cap a Molière, amb una insistència que sobta la crítica. Ara mateix Alice Cocéea ha muntat, a tot luxe, modernitzant-ne la

presentació, és a dir, fugint dels motllos tradicionals francesos, "El Misántrop" als "Ambassadeurs". Henry Bidou no hi troba cap mal, i diu que és en va l'intent que hom fa de desfigurar el text de Molière: la seva bellesa excel·leix per damunt de les ruïnes. L'únic defecte d'Alice Cocéea, segons Bidou, és la seva incapacitat per a dir versos. "La seva veu, que quan s'aplica a recitar comèdies modernes sembla enginyosament variada, resulta en "El Misántrop" d'una monotonia atuidora. El seu rítmic gansoner és una mena d'anapest atropellat, dues síl·labes breus, una de llarga, amb breus massa breus i llargues massa llargues. La veu li surt del nas amb so de metall..." Si un crític dels nostres parlés així d'una primera actriu, hi hauria una altra guerra!

El mateix crític parla de la reposició d'"Otel" a l'Odeon. I es pregunta: "¿Per què Jean Sarment ens ha donat aquest "Otel"? ¿Per revelar-nos l'obra de Shakespeare? Es evident que no, puix que n'ha tallat escenes. Heus ací el resultat d'una presentació perfecta. Obliga a esmotxarures que d'altra manera no caldrien. Veieu el progrés! Tal com ens l'ha donada, i malgrat els vestits sumptuosos i els bells decorats de Ball, l'obra sembla resseca, dissecada, desmuntada. Per què? No ho sé. Però els caràcters semblen puerils i el drama sense lligam. Quatre marionetes: Otel, Yago, Desdèmona, Cassius, se les heuen entre ells, en un seguit de monòlegs d'embolica que fa fort..."

Altres "novetats" als teatres parisencs: reposició d'"Ifigènia", a la Comèdia Francesa. ("Una catàstrofe!", exclama Maurice Martin du Gard, en la seva crítica de "Les Nouvelles Littéraires", en parlar de la interpretació de la tragèdia de Racine.) I "Les Marrons du feu", de Musset, en unes "matinées" del teatre Deux-Masques, per una agrupació d'actors joves, animosos, dirigits per Robert Darène... Com el lector pot veure, a la capital de França segueixen essent actuals Molière, Shakespeare, Musset i Racine...

Al Teatre Català de la Comèdia han començat els assaigs de "La fam", l'obra de Joan Oliver que obtingué el Premi del Concurs que amb el nom d'aquell teatre convocà la Conselleria de Cultura de la Generalitat a rel d'haver quedat desert l'Iglésies del 1937. La lectura de "La fam" als actors del Català de la Comèdia els desorienta, en general, llur sentit crític. Com que quan Oliver llegia la seva obra els oients encara no sabien quin paper els tocaria en el repartiment, s'abstingueren d'avençar judicis, salvades algunes poques excepcions. Els nostres actors acostumen opinar sobre les obres noves d'acord amb allò que els suggereix l'extensió del "rol" que hi tenen. Sembla que "La fam" s'estrenarà cap a mig mes de juny i que, a part l'opinió, condicionada o no, que puguin tenir-ne els comedians, els que no en són i assistiren a la lectura en sortiren dient que era un fet que el paper del jurat del dit Concurs era el més brillant de la nova comèdia de l'autor del "Bestiari".

LA DANSA

LA PANTOMIMA DE "LAS GOLONDRINAS"

Abans de parlar de l'exquisida Pantomima que el prestigiós mestre Magrinyà ha muntat per a "Las Golondrinas" d'Usandizaga, representades fa poc al Liceu, que se'ns permetin unes notes preliminars sobre el predomini de la mimica en molts ballets antics i moderns.

Molt més tard, Fokin no tolerava cap gest, cap actitud, que no fossin determinats per l'estat psíquic del dansari, per les seves emocions. I Massin, el de la bona època, intentava agermanar pantomima i dansa en una acció dramàtica o còmica, ritmada per la música. Es a dir, una

mostrat tenir molt més amor a la dansa que els seus il·lustres predecessors Fokin i Massin; perquè, en lloc de subordinar la dansa a la pantomima, com ells, ha subordinat la pantomima a la dansa com ha de fer tot mestre de ballet honest.

I així els "balletmans" hem pogut aplaudir un ballet alegre, mogut i variat, sòlidament arquitecturat, en el qual tots els recursos de l'elevació, del "parcours" i de la rotació han estat posats brillantment en joc, i en el qual hi ha molt poca pantomima. La indispensable. Reduïda a la mínima expressió. A la infima categoria de parent pobre.

Però Magrinyà no és tan sols un coreògraf eminent: És també un intèrpret admirable. I ha encarnat un Pierrot de molta precisió. Precisió psicològica, perquè ha expressat sense un error, amb gran justesa, els sentiments d'aquest personatge entremaliat i lleuger que, submergit en una llum blavissa i esblaimada de lluna, es lliura a un "marivaudage" incansable. I precisió tècnica perquè l'ofici d'aquest jove ballari és ja insuperable. Lliscs, volta i s'eleva amb una seguretat de miracle. En fi, el seu Pierrot no ens ha fet pas enyorar el que Guérard i Woizkowski interpretaven en aquell "Carnaval" de Fokin tantes vegades aplaudit al Liceu.

El paper de Colombina ha estat confiat a Rosita Segovia, la primera ballarina del nostre Gran Teatre. Aquesta noia, artista de cap a peus, que posa ànima en tot el que fa, i que, ultra ballarina plena de dons, és actriu fina i sensible, ha creat una Colombina rica en exquisideses plàstiques i expressives. Una petita obra mestra. Jove i bonica, viva i inquieta, coqueta i despreocupada, espiritual, espiritual sobretot, la seva Colombina s'expressa amb un llenguatge coreogràfic cada dia més ferm. En aquest aspecte, quins progressos ha fet la Segovia! Tots els que hem vingut observant-la des dels començaments de la seva carrera, i que recordem encara

JOAN MAGRINYÀ

La dansa, va escriure el plorat crític Levinson, és una acrobàcia elegant que satisfà un apetit d'harmonia ben ordenada, de moviment simètric. Ni més ni menys. La dansa, en efecte, té la seva significació pròpia, la seva realitat pròpia, les seves lleis pròpies, que són del mateix ordre que un temple grec o una fuga de Bach. Però quan els moviments de dansa que han d'ésser, fi en si, són únicament determinats per esoterismes i filosofies, o per sentiments i emocions, o per la realitat del món exterior, aleshores no hi ha dansa. Només hi ha pantomima simbòlica o expressiva o descriptiva.

Ja el famós coreògraf napolità Salvatore Vigano (1769-1821) transformava la dansa pròpiament dita en pantomima. I, a Itàlia, molts l'acusaven de supeditar l'art de la dansa, el gran estil francès que tenia tants partidaris, a l'expressió dramàtica. Un dia, Rossini féu veure a Stendhal un "defecte de Vigano": "Poca dansa, massa pantomima".

verteix més brutalment que mai la dansa en pantomima. Gens de dansa en els seus últims ballets, en efecte. Perquè entenem que no és dansa aquell frenesí epilèptic i aquella agitació espasmòdica, aquells braços sempre enlaire, que Massin afeciona. I perquè entenem que no és dansa tampoc la pantomima, la gran quantitat de pantomima que hi ha en els seus ballets últims. Pantomima poques vegades expressiva, i, gairebé sempre, la pitjor de les pantomimes: realista, descriptiva, que es limita a reproduir servilment la gesticulació natural. Breu: darrerament Massin ha caigut en la pantomima simbòlica — "Els presagis" — i en la pantomima mig expressiva, mig descriptiva d'"Union Pacifique" i "Jardí públic".

* * *

I ara, escrites aquestes reserves que el crític escrupolós — el crític escrupolós està tan carregat de romansos! — no pot deixar de fer quan algú intenta convertir la dansa, art independent, en art aplicat, acarem-nos amb la Pantomima muntada per Joan Magrinyà per a "Las Golondrinas".

Pantomima, hem dit? Anem a pams. Perquè Magrinyà ha fet trampa. Afortunadament per a la dansa, ha fet trampa. En efecte: a desgrat que l'argument de l'obra d'Usandizaga parla ben clarament de pantomima, Magrinyà ha traït deliberadament la forma i l'esperit d'aquest argument, i, en lloc d'una pantomima, ha fet un ballet. Un ballet amb tots els ets i uts. Felicitem-nos-en. Perquè tots els que estimem la dansa pura, hem d'alegrar-nos d'aquesta traïció.

Amb aquesta actitud, Magrinyà ha de-

ROSITA SEGOVIA

la tècnica rudimentària i frontollosa de les seves primeres actuacions, constatem amb satisfacció la fluïdesa creixent de la seva dicció. Les seves puntes cada dia tenen més força i més netedat. Les seves voltes, les seves piruetes, van perfeccionant ràpidament el seu dibuix. En fi, tots els mots del seu vocabulari coreogràfic van adquirint acceleradament ductilitat i precisió. Rosita Segovia està cridada a fer grans coses dins la dansa.

I acabem. Aquest ballet de "Las Golondrinas" es pot comparar perfectament amb les millors obres presentades al mateix Liceu per la tropa de Ballets Russos de Monte-Carlo.

Sebastià GASCH

UNA DE LES MÉS BELLES ESCENES DE L'OBRA DE GOGOL «EL REVISOR», POSADA EN ESCENA AL PETIT TEATRE DE MOSCOU

LOPE DE VEGA
AL TEATRE BARCELONA

Els avions feixistes van esgarrinxar el Teatre Barcelona. Una vegada més la casualitat si voleu — però una casualitat que sembla simbòlica — feia que el feixisme seguís la seva obra destructora contra tot el que és art, civilització, cultura. Refet, però, de les destroces, el Teatre Barcelona ha obert les seves portes. I les ha obertes amb la representació d'una obra de Lope de Vega. Bona lliçó, que els "rojos" ofereixen als "nacionalistes", espanyols!

Però de fet potser no hi ha res tan revolucionari, com representar Lope de Vega. És una alenada d'art i de poesia, que purifica els escenaris de tantes obres vulgars, banals com hi eren representades. En mans dels autors preferits de les classes que

avui tracten d'imposar-nos el feixisme, o millor dit llur oligarquia, el teatre havia deixat completament d'ésser un art. La bel·lesa i l'art n'eren absents. La bel·lesa i l'art, eren enemics d'aquella societat idotitzada pels "chistes" de Muñoz Seca; d'aquella societat que no volia sentir, que no volia pensar, que no volia emocionar-se. Societat la més mal cultivada, espiritualment, que mai hagi existit, sense sensibilitat i sense gust, per això ens ha provocat aquesta catàstrofe.

Si, fer Lope de Vega és el més revolucionari que pot ésser fet en teatre castellà. No hi ha cap exageració en afirmar-ho. No hi fa res que Lope de Vega fos un poeta de sensibilitat cristiana. N'hi havia

prou amb que tingués sensibilitat perquè resultés terriblement revolucionari. ¿No és tinguda per revolucionària Margarida Xirgu, que és la única actriu que el representa en castellà? ¿No fou fustellat, per revolucionari, García Lorca, l'únic dramaturg castellà que tenia ales i alè per a seguir-lo?

"La esclava de su galán", l'obra triada per a la reobertura i dignificació de l'escenari del Barcelona, no hauria tingut certament, per aquella societat res de perturbador en les idees. No té res en aquest sentit, de particularment atractiu per al públic popular que avui hi acut. Però aquell públic hi hauria sentit un tedi mortal. El públic d'avui l'aplaudeix força.

En realitat és una obra que no cerca sinó "plaire": ambició, fet i fet suprema dels autors teatrals. Ara que n'hi ha que per plaure no escriuen sinó bajanades. I no plauen, naturalment, sinó a les ànimes grosseres. Altres, en voler plaure, escriuen fantasies plenes d'inesperat, resplendents

de llum i de poesia; com Lope de Vega. "La esclava de su galán" no és, però, cap de les seves obres capdals. N'és, això sí, una de les que respon més al seu caràcter; una de les que acusa més les seves virtuts i els seus defectes. Obra d'embolic, endevinem que l'embolic és pensat sobre la marxa i que, àdhuc, el tema resta supeditat de vegades, a la troballa sortosa d'una rima. Tot hi és inesperat, sorprenent, gran i aventuat. Els caràcters són força convencionals; però la protagonista, flama viva de passió, és un caràcter magnífic. Tot i que queda molt femení, endevi-

neu que té molt dels abrandaments del mateix autor. Només un home de caràcter aventurer, com Lope de Vega, apassionat i inflamable com ell, hauria pogut descriure un caràcter així. La seva flama hi traspua sovint en els seus versos, els quals tot i les evidents deixadeses, tenen moments d'una gran emoció, d'una suggestiva musicalitat i bel·lesa.

Dirigits per Martínez Baena, els comedians del Teatre Barcelona en fan una interpretació força ben estilitzada.

G. D.

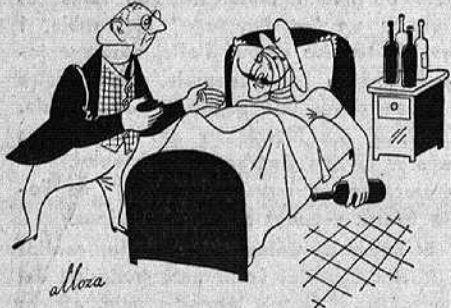
COPS DE BEC

VIA FORA!

Hom ha remarcat manta vegada que Mussolini, tot i la seva vanitat, no s'hagi fet posar el nom a cap carrer. Sempre que algú ha manifestat aquesta estranyesa a un membre de la Municipalitat de Roma, Venècia o Gènova, per exemple, ha rebut per resposta: "—El Duce no ho vol!" Però s'ha reservat per a ell el curiós motiu pel qual el dictador renuncia passar a la immortalitat pel còmode sistema d'una làpida de marbre penjada a una cantonada.

Es sabut que en italià el mot "via" té diverses accepcions, i que les més corrents són les de "carrer" i "fora!" Com en català, si fa o no fa; per bé que nosaltres, en el darrer sentit, fem la frase completa: "via fora!" Els italians, quan volen allunyar algú només diuen: "Via!", "via!", en el to que els catalans diem: "Apa!", "Apa!"

Mussolini, que no menysprea cap detall, per infim que sigui, no ha volgut exposar-se, doncs, a les ironies a que es presta una placa amb la inscripció "Via Mussolini".

—Us heu ofès perquè han retirat els vostres retrats?
—Sí, home, m'he sentit ferit!

DEGUSTACIO

Un conegut literat barceloní que ara és a París, convidà un dia una incipient frívola que presumia de "semi-estrella" i que com a tal no deixava mai la seva presumpta mare.

L'home, home generós i galant, féu despatjar una ampolla de "Codorniu".

La mare, tota primmirada, tastà la beguda i, picant l'ullet amb fruïció, digué:

—Filla meva, quina llimonada més dolça!

—Calli, mare, que és cervesa — digué la filla tota avergonyida.

—Estàs trista perquè tens el promès al front?
—Sí el tingues al front rai... El tinc a la lluna de València.

LA "VIDA EXCEPCIONAL"

La fi sense honor de Gabriel d'Annunzio ens ha recordat una frase seva de vint-i-cinc anys enrera, quan el poeta de "Il fuoco" donava el to a la lírica universal de la primera dècada del segle.

Un dia D'Annunzio passejava amb el cèlebre actor francès Le Bary i li confiava la seva resolució ferma de morir.

—Quan, mestre?

—Molt aviat. Molt més aviat del que el món podria suposar... Tant aviat com em sigui possible.

Com es dedueix, D'Annunzio passava llavors per una crisi d'avoriment de la vida. I exposava tranquil·lament la teoria de que el dia que per una raó o una altra hagués de renunciar a la "seua vida excepcional", abans d'ajupir-se a la grisor d'una vida ordinària, preferiria la mort.

—Ho tinc tot previst! — afegia —. No he negligit cap detall relacionat amb la meua fi, com pertoca a un filòsof, i desapareixeré "realment", de tal manera que les meves cendres seran escampades als quatre vents del cel...

D'Annunzio oblidà, amb el temps, aquests malencònics projectes. I a les seves velleses la "seua vida excepcional" consistia, paradoxalment, en conduir-se com el més vulgar dels seus compatriotes: ajupit davant el fuet del dictador italià. Les seves cendres, doncs, romandran per sempre més al fons d'un bagul, com les de qualsevol legionari dels que vénen a Espanya a lluitar contra allò que valgué a D'Annunzio una ferida greu que als ulls dels milions d'homes que en la guerra europea es jugaven la vida contra els imperials, el glorià molt més que els seus poemes...

—Fas col·lecció d'homes il·lustres?
—No, em vull dedicar a la psiquiatria.

ELS AGENTS INVISIBLES

Acusat d'escàndol públic i gatzara nocturna en un barri quiet, un ciutadà compareix al jutjat, i invoca, per a defensar-se, que anava una mica begut i no tenia consciència del que feia.

Assistia a l'acte, com a testimoni, el vigilant del carrer on l'embriac donà l'espectacle.

I el jutge li preguntà:

—Testimoni: és cert que aquest home estava embriac?

—Embriac? No ho sé, senyor Jutge. El que puc assegurar és que portava una "mona" de "padre y muy señor mío".

—En què ho coneguéu?

—En que es barallava amb dos agents.

—Això no prova res.

—Sí, senyor Jutge... Perquè el cas és que en tot el carrer no n'hi havia cap.

LA TOMBA DE LA "VEDETTE" DESCONEGUDA

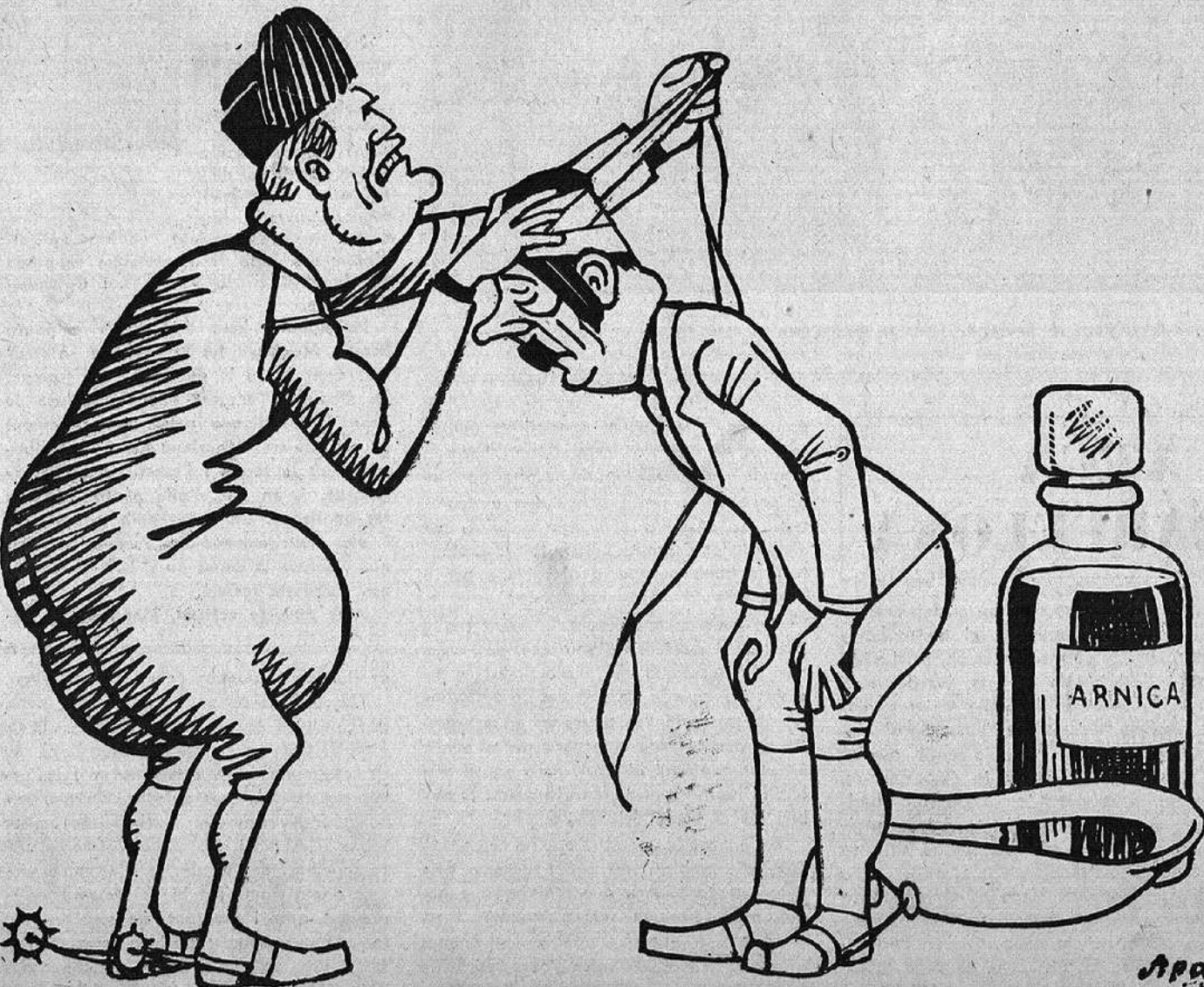
Una de les més importants manufactures alemanyes de films té un fitxer conegut dins els medis cinematogràfics amb el nom de "la fossa comuna" per uns, i per uns altres amb el de "la tomba de la "vedette" desconeguda". Es tracta d'una col·lecció de retrats d'alguns milers de noies que havent somniat arribar a estels del llenc, no aconseguiren passar de les oficines d'aquella manufactura.

Un dit de pols cobreix les fitxes, i si un dia una mà curiosa remenés a la claror del dia aquells milers de fotos, hi trobaria centenars de sorpreses com un parell que n'hi trobà un cineasta francès entrant a la casa, que, fent el distret, s'atansà a "la tomba"... Foren dos retrats, al darrera dels quals hi havia aquestes respectives llegendes:

"Marlene Dietrich, rossa; 1 m. 50; juga tots els esports. 30 marcs diaris."

"Greta Gustaffoch (Garbo); papers petits. 25 marcs diaris."

Aquestes fotos daten de l'època que Marlene i Greta anaven cada dia als estudis de la gran manufactura alemanya, esperant que l'atzar els repartís un paperet...

Es posen les Benes abans del cop

UNA HISTORIETA DE LUCIEN BAROUX

Al meu amic Duval-Levy li plau de passejar-se sol, els vespres, per les ribes del Sena. Un dia d'aquests vagava, somniant, entre la boira, prop del riu, i es trobà davant d'una dona jove que, desalenada, se li adreçà.

—Senyor!... senyor!... — cridà.

—Senyoreta?

—Us prego que m'escolteu. Tinc necessitat de parlar per darrera vegada.

—Us escolto...

—...Fa sis mesos que estimo un jove amb qui em trobo ací, cada diumenge, a les cinc de la tarda. Tenim convingut que la primera vegada que un dels dos mancarà a la cita, serà que la nostra passió s'ha extingit. Fa cinc hores que l'espero i el meu amor no ve. Ja no vindrà més. Tot ha acabat. ¡La vida ja no té valor per mi!

Dit això, la noia arrencà a córrer, s'enfilà al pont i es llançà a l'aigua.

Duval-Levy, amb el cor esqueixat, la veié desaparèixer. I féu:

—Pobra noia! ¡I pensar que només som dimarts!

—Aguanta'm el pot que tu aquí no pintes res!

ECONOMIA

El tancament parcial "encara" dels cabarets barcelonins ha fet rememorar els "conspicuos" aquelles nits... ai las! que tant costen d'oblidar.

Un dia, o més ben dit, una nit, una nombrosa família composta o integrada per cinc membres de diverses edats irrompí joiosa en La Buena Sombra.

Tots asseguts al voltant d'una taula es fregaven les mans albirant una "juerga" que ja ningú no els treia de les mans.

—Què prendreu? — digué un de la Sombra.

—Home — respongué el pare recomptant que eren cinc —, si fóssim sis, prendríem "xampany".

—La Txecoslovàquia?
—Sí, què vau?
—Res, em creia que estava sola.

POLIDESA

Quan ja era segur que Léon Blum fóra encarregat, ara fa dos anys, de formar govern, ell i Vincent Auriol foren cridats al Ministeri de l'Interior i tingueren la sorpresa de trobar-hi el Nunci, que desitjós de conèixer el futur president del Consell havia perllongat la seva conversa amb el ministre, que era l'actual, Albert Sarraut.

Fetes que foren les presentacions del cas i els compliments de ritual, el Nunci s'alçà per acomiadar-se. I en el moment que anava a sortir del despatx, i amb la mà encaixada a la de Blum, aquest li digué somrient:

—Perdoneu-me, monsenyor, que no gosi sol·licitar la vostra benedicció.

El Nunci, en el mateix to, respongué:

—Ja pregaré a Déu que us concedeixi la seva.

TEMPERATURA PARLAMENTARIA

Aristide Briand estava encostipat i el metge li ordenà que prengués la medicina adient, "a la temperatura de la cambra".

El criat anà a cercar a la farmàcia el medicament receptat i quan arribà a casa el portà a "l'il·lustre malalt" — com deien els diaris —, gairebé en estat de congelació.

Totjust Briand aplicà els llavis a la cullera, l'apartà amb un gest i digué:

—No, Baptista, no... El doctor ha dit "a la temperatura de la cambra..." i no a la del Senat!

IMITADOR I PARODISTA

Saint-Granier, imitador fantasista de Maurice Chevalier, empenqué un dia el protagonista de "La parada de l'amor" i li digué, amb un deix d'amargor:

—¿Per què ets tan crudel amb mi quan parodies les imitacions que faig del teu treball?

—Crudel? — replica Chevalier, amb cara de bon noi —. No gens. Et faig tal com ets en representar-me com no sóc.

POLITICA I ART

Es sabut que Albert Sarraut, ministre de l'Interior al Govern de França, és un fervent amateur de la pintura. No sols té fama d'ésser un dels bons col·leccionistes, sinó que li plau de "descobrir" els "nous".

Fa uns quants anys visità unes galeries de la riba esquerra del Sena i se sorprendé davant unes teles que hi eren exposades, d'una factura original i ferma.

—Heus ací un minyó que farà carrera! — digué al marxant.

...L'autor d'aquells paisatges lluminosos era Vaillant-Couturier!

UNA ALTRA DE SARRAUT

Quan, a la caiguda del Govern Laval, pel gener del 1936, Sarraut acceptà la presidència del Consell, alguns polemistes li recordaren un discurs fet a Carcassona en temps de Poincaré, en el qual llançà una consigna que es féu famosa: "Le communisme, voilà l'ennemi!"

—Bé — contestà ell —, no sóc pas rancuniós... Els perdono els meus atacs!

EL "WOOLSACK" ES PLE DE CRIN EN LLOC DE LLANA

—I aquest "Intelligence Service" sempre tan ben informat.

INSUFICIENCIA

El capità Galceran, embriac inveterat, però marí brau i expert, arriba al bar i anuncia a un grup de camarades que acaba d'ésser contractat com a segon i que l'endemà s'embarca per a Austràlia, a bord de l'"Esperança", vaixell de sis-centes tones...

—No en tindràs prou per a una travessia tan llarga — li diu un dels companys.

—A mi no me'n manquen de queviures.
—Així el que et manca és vergonya.

JOC DE MANS

Un amic de confiança de Mussolini li diu:

—¿Vols dir que Franco mereix els esforços que fas per ajudar-lo?

—El tinc lligat de peus i mans — respon el duce.

—De peus, no diré que no — li replica l'amic —, però de mans... Mentre amb l'una fa com tu (i el que parla estén la mà dreta imitant la salutació feixista), amb l'altra fa així... (i para l'esquerra per darrera l'espatlla, com el que espera alguna cosa).

LA DELICIOSA

A propòsit de la calor que comença ja a deixar-se sentir, anunciant l'estiu volem recordar un remei senzill que acostumava a aplicar-hi un il·lustre ninotaire repòrter de MERIDIA i resident a Badalona.

Caldrà dir el nom?

El nostre amic tenia un sofarell al corral i acostumava posar-hi a dintre una cadira, es despullava i agafant una novel·la seia i deixava rajar l'aigua fins que li arribava al clatell.

A remarcar que ho feia preferentment els diumenges a la tarda, i tot glossant aquesta senzilla delícia, deia:

—Noi, no sé com hi ha qui pren co-caina.